

Univerzitetska misao - časopis za nauku, kulturu i umjetnost [ISSN: 1451-3870]

Vol. 23, str. 37-54, 2024. god., web lokacija gde se nalazi rad: <http://um.uninp.edu.rs>

Tematska oblast u koju se svrstava rad: Društvene i humanističke nauke / podoblast: Pravo

Datum prijema rada: 26.08.2024.

Datum prihvatanja rada: 30.10.2024.

UDK: 351.861

doi: 10.5937/univmis2423037H

351.86:165

Originalni naučni rad

SISTEM BEZBEDNOSTI: KARAKTER I VREDNOST ZNANJA U NJEGOVIH PROIZVODIMA: STUDIJA REPUBLIKA SRBIJA

Ergin Hakić

Univerzitet u Novom Pazaru, Republika Srbija

e.hakic@uninpo.edu.rs

ORCID: 0000-0002-2983-4346

Enver Mededović

Univerzitet u Novom Pazaru, Republika Srbija

e.medjedovic@uninp.edu.rs

Dragan A. Manojlović

Poslovni i pravni fakultet-UMB

Beograd, Republika Srbija

detore1914@gmail.com

ORCID: 0000-0002-6120-0220

Ferid Bulić

Ministarsvo pravde, uprava za saradnju s crkvama i verskim zajednicama

ferid.bulic@vere.gov.rs

Apstrakt

U naučnom, teorijskom, profesionalnom i stvarnom životu sistema bezbednosti u jednom društvu, do sada nismo imali priliku da govorimo o njegovom karakteru—dobrom ili lošim, značajnom ili slabom – i shvatamo o tome kako se značajna vrednost i koliko se vredi osećamo. u datoj situaciji. Takođe nismo imali priliku da iz naučne literature prepoznamo znanje njegovih proizvoda kao njegovu moć, ili nemoć. Ovde razmatramo kako se može iz predmeta istraživanja razumeti, dva fundamentalna elementa sistema bezbednosti kojim se određuje njegova vrednost, koji određuju njegovu otpornost i slabost, njegovu moć, nemoć i poštovanje, poštovanje ili poštovanje. Ovde istražujemo kredibilitet i vrednost znanja u proizvodima sistema bezbednosti. Rad će ponuditi saznanje navedenih elemenata kroz razradu i odgovore na više pitanja: Šta je sistem bezbednosti? Šta je karakter sistema bezbednosti? Da li je sistem bezbednosti odgovoran za svoj karakter? Da li je znanje u proizvodima sistema bezbednosti osnova njegovog pogleda? Rezultati istraživanja pokazuju da sistem bezbednosti Srbije pokazuje nekredibilno znanje u svojim proizvodima, a njegov karakter nema pogled koji se šalje u zajednice.

Ključne reči: Sistem bezbednosti, karakter, znanje, vrednost, Srbija.

THE SECURITY SYSTEM OF THE REPUBLIC OF SERBIA: THE CHARACTER AND VALUE OF KNOWLEDGE IN ITS PRODUCTS

Abstract

In the scientific, theoretical, professional, and real-life contexts of the security system within a society, we have not yet had the opportunity to discuss its character—whether it is good or bad, strong or weak—and consider how its character and knowledge as its values will behave in a given situation. We also have not had the chance to recognize the knowledge in its products from the scientific literature as either its strength or weakness. In this paper, we explore how two fundamental elements of the security system, which determine its value, can be understood from the subject of the research. These elements define its resilience and weakness, its power, impotence, reputation, respect, or lack thereof, both internally and externally. We investigate the credibility and value of knowledge of the security system's products. The paper will offer insights into these elements by addressing several questions: What is a security system? What is the character of the security system? Is the security system responsible for its character? Is the knowledge embedded in the products of the security system the basis of its reputation? The research results show that Serbia's security system exhibits non-credible know

Keywords: Security System, Character, Knowledge, Value, Serbia.

UVOD

Ne mali broj pisaca iz ove oblasti primećuje da sistem bezbednosti države može biti: „potkupljen, kupljen, zakupljen“, da ne radi u interesu građana koji ga finansiraju, već da sprovodi namere i zastupa interese pojedinaca, grupa, organizacija, udruženja i drugih učesnika u javnom životu (Antinori, 2012), koji mogu biti u državnom aparatu, političkim organizacijama ili nedržavnim strukturama (Buscaglia, 2003). Takođe se primećuje da razlozi nepoverenja građana u karakter i vrednost znanja u proizvodima (krivičnim prijavama, optužnicama, i dr.) sistema bezbednosti (Biglic, 2019), imaju svoje utemeljenje u vidljivoj: korupciji, uzurpaciji, zarobljavanju (zapleni, prisvajanju državnih funkcija za lične interese protiv javnog dobra...) (Pešić, 2007) sistema bezbednosti (Buxton, 2004). Ovo omogućuje nastajanje hibridnih režima, duboku nejednakost u društvu, stvara male „kvazi“ elite partijskih kadrova i partijski sistem bezbednosti (Denda, 2010; Trbnojević i Malbačić, 2022; Lewis, 2002; Ivetić, 2013), centralni faktor je bezbednost pojedinaca iz političkih stranaka i kapitala što neposredno održava nedemokratske poretke i nasleđe i otuđen sistem bezbednosti od građana (Greenhill, 2009). Takav sistem nema karakter kojem se veruje—koji se poštuje, nema vrednost znanja u svojim proizvodima, on postupa suprotno: ne gradi poštovanje svog karaktera kod građana jer ne radi za građane i ne radi na poboljšanju kvaliteta vrednosti svojih proizvoda jer mu nije cilj da se istražuje kriminalna aktivnost već da se zadovolji forma koju otuđena moć najčešće političkih stranaka to od njega zahteva (Cartier-Bresson, 1997). U razumevanju karaktera sistema bezbednosti, govorimo o njegovoj očuvanosti unutrašnje i spolja prepoznatljive etike, i njegove doslednosti, gde sve njegove celine imaju

harmoničano na zakonima zasnovano utemeljenje, i sve njegove funkcije deluju skladno, u interesu njihovih osnivača i ovlastilaca, odnosno građana. To takođe znači da karakter sistema bezbednosti u stalno promenljivom svetu — svetu koji se neprestano kreće i sa njim pojave ugrožavanja, omogućava da sačuva svoje jezgro unutašnje etike.

Upravo postojanje sistema bezbednosti (Sørensen, 1996), može se reći u svim zemljama u svetu (Miller, 1957), ima svoj osnov u ovom radu da pretrese pitanje njegovih vrednosti i to dve osnovne: vrednosti znanja u njegovim proizvodima i vrednost njegovog karaktera kao predmeta istraživanja. Od kada su utemeljeni sistemi bezbednosti u državama (Kitler, 2012) kao nosiocima unutrašnje i spoljne bezbednosti (Ripsman i Thazha, 2010) postoje i merljive jedinice njegove vrednosti (A national security strategy for a global age. President of the US, the White House, 2000), čiju supstancu pored mnogih, grade i dva njegova nezaobilazna sadržaja: vrednost znanja u njegovim proizvodima i njegov karakter (Lundberg i Klas, 2000). Razumeti ova dva merljiva sadržaja sistema bezbednosti ne bez razloga se može reći da je to naučni „veliki“ posao. Tom poslu, prethodio je ogroman, raznovrstan pripremni rad naučnih, i stručnih izvora budući da do sada nismo imali priliku na našem prostoru da se susretnemo sa ovim smerom istraživanja sistema bezbednosti. Vrednost znanja u njegovim proizvodima i njegov karakter (Rieh i Danielson, 2007) su vidljive komponente sistema bezbednosti koje se prepoznaju pri sprovođenju njegovih (bezbednosnih, policijskih, kriminalističkih i dr.) operacija u velikom broju radnji i ovlašćenja njegovih organa (Zedner, 2007). Ove merne komponente počinju da žive nastankom sistema bezbednosti i žive sa njim sve vreme njegovog postojanja. Sistem bezbednosti ove merne komponente nosi u svojoj „utrobi“, a one deluju dvojaku: unutar sistema i prema njegovoj spoljašnjosti, tako što vrednost znanja u njegovim proizvodima obeležava „moć“, a karakter „poštovanje“ u spoljnjem okruženju (Liebeskind, 2009).

METODOLOŠKI OKVIR ISTRAŽIVANJA

Da bismo pronikli u suštinu karaktera sistema bezbednosti i vrednosti znanja u proizvodima sistema bezbednosti neophodno je da postavimo hipotezu kao vodilju za dalja istraživanja: *Karakter sistema bezbednosti je njegov unutrašnji osnovni elemenat i spoljni materijalno i formalno vidljivi odraz njegovog unutrašnjeg etičkog razmišljanja i postupanja, koji se meri i vrednuje stavovima građana, a znanje u proizvodima sistema bezbednosti opipljiv i prepoznatljiv atribut, nužni i dovoljni uslov za funkcionisanje sistema bezbednosti u okruženja u kome je pravnim aktima utvrđen, za čiju je bezbednost odgovoran, ono je opšti i pojedinačni koncept, kojim se meri vrednost, moć i nemoć sistema bezbednosti, njegova unutrašnja merna jedinica koja otkriva šta koristiti i praznine u sistemu bezbednosti koje treba popuniti, konkurentski resurs u odnosu na druge sisteme bezbednosti i pojave ugrožavanja, može se skladištiti, indeksirati i distribuirati u zavisnosti od svog koncepta, ima svoju: etičku, ličnu, profesionalnu, službenu, društvenu i državnu vrednost ili kapacitet vrednosti sistema bezbednosti, ono obuhvata i objektivne i*

subjektivne attribute sistema bezbednosti, a isporučuje se u proizvodima unutra ili izvan sistema bezbednosti.

Da bismo upotpunili mozaik predmeta istraživanja, ponudićemo nekoliko načelnih spoznaja o bezbednosti. Sama reč „bezbednost“ je Latinska imenica koja se odnosila, u svojoj primarnoj klasičnoj upotrebi, na stanje pojedinaca, posebno unutrašnje vrste (Condä, 2004). Označavala je smirenost, spokoj duha, slobodu od brige, stanje koje je Ciceron nazvao „predmetom vrhunske želje“, ili „odsustvom strepnje od koje zavisi srećan život“ (Rothschild, 1995:92, 101).

Predmet istraživanja o o kojem nameravamo da govorimo je samo na prvi pogled, sluh ili doživljaj poznat naučnoj i stručnoj javnosti. Stvarnost je drugačija od onoga što se čini poznatim u vezi vrednosti sistema bezbednosti (Ullman, 1983) — njegova dva fundamentalna elementa: vrednosti znanja u njegovim proizvodima i njegov karakter (Baldwin, 2018). Odmah na samom početku iz sprovedene ankete među profesionalnim službenicima u sistemu bezbednosti njih tridest dvoje (n=32), uočava se problem nedostatka fonda naučne i stručne materije da anketirani daju odgovor na pitanje: Šta je vrednost znanja u proizvodima sistema bezbednosti? Šta je karakter sistema bezbednosti? Ovaj rezultat potvrđuje osnovanost istraživanja navedene teme i oblasti naučnog istraživanja: od ukupnog broja anketiranih službenika, gde je anketiranim omogućeno da iskažu svoje stavove u određenju vrednosti znanja u proizvodima, i karakter kao fundamentalnih osnova sistema bezbednosti, nalazimo: da njih 83% posto ne može ni delimično da odredi šta je vrednost znanja u proizvodima sistema bezbednosti, i karakter sistema bezbednosti; njih 14% ima saznanja koja se mogu svrstati u delimična znanja o određenju sadržaja vrednosti znanja u proizvodima, i karakteru sistema bezbednosti; a samo njih 3% ima saznanja koja se mogu kvalifikovati kao dovoljna ali ne i potpuna za određenje vrednosti znanja u proizvodima sistema bezbednosti, i karakter sistema bezbednosti (Anketa,1).

Sama pitanja su izazvala zabrinutost kod anketiranih službenika nakon nemogućnosti da daju potpuniji odgovor. Kako su naveli, zabrinuti su za svoj nivo znanja u širem smislu sistema bezbednosti u kome svaki pojedinac u sistemu bezbednosti je znanje za sebe ali istovremeno gradi i fundament: znanje u proizvodima sistema bezbednosti. Karakteristično je u ovom smislu, da službenici u sistemu bezbednosti pored toga što imaju različita svojstva, uključujući — da su zauzimali ili zauzimaju kontinuirani niz različitih položaja tokom svog radnog— datog vremenskog perioda, oni veruju da o tome nisu ništa učili ni teorijski ni praktično. Jedan broj njih ili 97% primećuje: „sve što možemo da kažemo je da govorimo to u običnom smislu u kojem, razmišljati o ovom problemu, nije moguće na osnovu sećanja, događaja ili onoga što smo čuli nešto“ (Anketa, 2).

U daljem određenju vrednosti znanja u proizvodima i karakter sistema bezbednosti, postavljeno je pitanje službenicima sistema bezbednosti: Da li možete da odredite kako se ova dva elementa manifestuju—da li su povezani sa fizičkim atributima kao što je organizacija koja takođe pripada sistemu bezbednosti? Odgovori koje su anketirani dali ukazuju da oni razumeju, da je taj odnos kontingentan, možda bi trebao biti logičan, činjeničan—praktično vidljiv (Anketa, 3). Iz iznetog može se izvesti zaključak, da oni razumeju, da je sistem bezbednosti kombinacija mnogo više

elemenata koji mogu biti i odvojeni i spregnuti, ali da ne mogu potpuno na osnovu znanja koje poseduju da odrede njegove sadržaje (Anketa 3).

Iz napred iznetih rezultata sve ukazuje, da je više nego opravdano da se „posvetimo“ istraživanju vrednosti znanja u proizvodima sistema bezbednosti, i njegovog karaktera kao unutrašnjim i spoljnjim osnovnim vrednostima na kojima počiva sistem bezbednosti, sa jasnom svrhom da će oni pružiti doprinos teoriji i stručnoj praksi i sistemu bezbednosti ne samo u Srbiji.

Danas, kao nikada do sada, sistem bezbednosti bi trebao da bude svestan potrebe da izgradi i održava poštovanje svog karakter u društvu i vrednost znanja u svojim proizvodima (American Association for the Advancement of Science, 1994). Takođe sistem bezbednosti treba da bude svestan nužnosti da znanje u njegovim proizvodima koje proizvodi za potrebe bezbednosti građana, imovine, društva, države, učini mnogo više pouzdanijim i relevantnijim nego što je sada (King i Christopher, 2001). Shodno navedenom, u sistemu bezbednosti njegovo karaktera i vrednost znanja u njegovim proizvodima je jedno od najznačajnijih pitanja (Shostack, 2014). Iz iznetog se prepoznaje da se cilj istraživanja može razumeti u sledećim okvirima: *prvo*, da pruži potrebne principe za razumevanje ova dva ključna unutrašnja i spoljna elementa sistema bezbednosti. Dakle, primećujemo nameru i praktičnog cilja, da kroz istraživanje dođemo do nalaza kojih će se zvaničnici u bezbednosti pri kreiranju i funkcionisanju sistema bezbednosti držati (slediti ih); *drugo*, da učinimo „razumljive“ ili prepoznatljive ove elemente javnom umu, što bi mu pomoglo da se kao javno mnjenje odredi prema njima: da bude „sposoban“, da oceni, da li sistem bezbednosti koga građanin finansira i daje mu ovlašćenja prepoznaje građanina u vrednostima svojih proizvoda i svom karakteru? Ovaj cilj ukazuje, da je pored javnog „sistema vlade koji može biti jako popularan po svom karakteru“, nužan i korektivni sistem u kojem „javno mnjenje“, kroz „svakodnevnu diskusiju“ odlučuje o značaju sistema bezbednosti za građane a ne samo za vladu; *treće*, da se utvrdi, da li sistem bezbednosti poseduje unutrašnji karakter i vrednost znanja u svojim proizvodima, koji se mogu prepoznati u njegovom spoljnjem karakteru i „moći—zaštitnoj sposobnosti“, kojim pruža „uverenje“ da ima vrednost u koju se građani mogu pouzdati?; *četvrto*, da se utvrdi da li sistem bezbednosti ostvaruje pozitivan karakter u okruženju : ne osporava pravo građanina na saznanje za primedbe i osporavanje „popularne vlasti“, ili sistem bezbednosti primenom ovih vrednosti prema spolja emituje negativan karakter — potkopava temelj prava građanina na saznanje: na primer, preduzima mere i radnje kojima ne onemogućuje saznanje da li njegova trenutna vrednost znanja u njegovim proizvodima i njegovom karakteru jeste u interesu svih građana ili „popularne vlasti (trenutne vlade)“, čime obezbeđuju sigurnost „popularne vlasti“?; *peto*, da se utvrdi, da li sistem bezbednosti vrednošću znanja u svojim proizvodima gradi pozitivan karakter unutar sistema i spolja u svrhe podržavanja: kao što su „mere izgradnje poverenja“ u zajednici?; *šesto*, da se spozna da li vrednost znanje u njegovim proizvodima i njegov karakter kao vrednosti sistema bezbednosti utiču na njegovu etičnost kao mera njegovog integriteta? Može se primetiti, da bi bezbednost bila dovedena u česte greške, upozorava Fidrih Genc „kada bi se previše samouvereno gradila na pretpostavci da je interes svake vlade kriterijum ponašanja sistema bezbednosti“ (Gentz, 1804 :386). Iz iznetog, može se izvesti zaključak, da

je prisutan naivni realizam koji je jednako zavaravajući kao i naivni idealizam beskonačne potrage za principima bezbednosti uključujući i principe sistema bezbednosti. Sistem bezbednosti kroz interes pojedinca (ili grupe građana, zajednice pa čak i države) nije nužno identičan interesu vlade (vlasti) koji ona sprovodi kroz njega. Sistem bezbednosti, kako možemo izvesti zaključak, je dobro koje ne retko zavisi od individualnih osećanja moćnika—njihovog mišljenja o sopstvenoj bezbednosti i — a to zauzvrat ne čini, ili ne mora nužno činiti istovetnim i osećanja sistema bezbednosti i građana.

IZ ISTORIJE O SISTEMU BEZBEDNOSTI

Ovde se nećemo upuštati u sveukupnu istorijsku prezentaciju pojave pojma u literaturi—teoriji, već samo u onaj deo bližeg istorijskog sočiva koji će poslužiti za verifikaciju predmeta istraživanja: šta je sistem bezbednosti (Baldwin, 2018), vrednost znanja u njegovim proizvodima i značaj njegovog karaktera? Sveprisutna ideja, u tzv. „novim principima iz 1990-ih“, jeste bezbednost u „proširenom“ (Rothschild, 1995) smislu (Kelleher, 1990s). Zašto je ovaj period značajan? Stoga što je krajem dvadesetog veka došlo do „podrivanja“ sistema bezbednosti (Guillén, 2015) ne samo na međunarodnom već i na nacionalnom nivou (Mandelbaum, 1988), a time i kredibiliteta njegovog karaktera i vrednosti njegovih proizvoda. Poimanje bezbednosti, preciznije je reći tzv. „Novo poimanje sistema bezbednosti“ (Miller 2014) u ovom periodu, počinje da se temelji na četiri „glavna“ oblika. U prvom, koncept sistema bezbednosti se proširuje sa bezbednosti nacija (Clem, 1983) na bezbednost grupa i pojedinaca: proširuje se naniže od nacija na pojedince (Owen, 2010). Ovaj oblik liberalnog pogleda na sistem bezbednosti (Tesón, 2005) se u narednom vremenu, sve do današnjih dana pokazao štetnim posebno za suverenost država i njihove sisteme bezbednosti (Ikenberry, 2018), a istakao je primat jednog hegemonu (Ayoob, 2002). U drugom, sistem bezbednosti, se proteže od bezbednosti nacija (Alagappa, 1998) do bezbednosti međunarodnog sistema (Buzan i Waever, 2003), ili nadnacionalnog fizičkog okruženja: proteže se naviše, od nacije do biosfere (James, 2013). Proširenje sistema bezbednosti je, u oba slučaja, u vrstama subjekata čija bezbednost treba da se obezbedi (Eastlake, 1999). U trećoj operaciji, koncept sistema bezbednosti i same bezbednosti se proširuje horizontalno, ili na vrste bezbednosti (Smith 2005) koje su u pitanju, gde se kaže, „ne može se očekivati da različiti entiteti (kao što su pojedinci, nacije i „sistemi“) budu bezbedni (Alkire, 2003) ili nesigurni na isti način“ (Dupont, 2004). Koncept sistema bezbednosti je ovime, dakle, proširen sa vojne na „političku, ekonomsku, socijalnu, ekološku i ‘ljudsku’ bezbednost“ (Acharya, 2001). U četvrtoj operaciji, politička odgovornost za obezbeđivanje bezbednosti (ili za osnaživanje svih ovih „koncepta bezbednosti“) se proširuje u svim pravcima od nacionalnih država, uključujući naviše do međunarodnih institucija, naniže do regionalne ili lokalne vlasti, i bočno prema nevladinim organizacijama, javnom mnjenju i štampi, i apstraktnim silama prirode ili tržišta.

Kako se može primetiti, pred kraj dvadesetog veka (1990) novim političkim zaokupljenostima sa novim političkim interesima, prisustvovali smo pojavi naglasaka na bezbednosti i suverenitetu pojedinaca (Bilgin, 2003), a ne suverenitetu države i

nacije, što je naročito vidljivo nakon tzv. "istočnoevropskih revolucija" (Rothschild, 1995). Ovo posebno ističe Vaclav Havel sledeći Džona Stjuarta Mila; „suverenitet zajednice, regiona, nacije, države“, pisao je Havel, „ima smisla samo ako je izveden iz jednog istinskog suvereniteta? to jest, iz suvereniteta ljudskog bića“ (Vaclav, 1992). Davanje primata pojedincu — „ljudskoj bezbednosti“, posvetila se i Klintonova administracija kada je počela da insistira, odnosno da nameće stanovište o „proširenoj bezbednosti uključujući novo razumevanje značenja i prirode nacionalnih sistema bezbednosti (Miller, 2014) u drugim državama (svim državama u svetu) i uloge pojedinca i nacionalnih država“ (Snow, 2019)— počevši tada, da procenjuje vrednosti znanja u proizvodima nacionalnih sistema bezbednosti i njihov karakter prema svojim kriterijumima (McGrew i Poku, 2007). Primećujemo, da je ovo bio početak smišljenog izgovora za „vladanje svetom kroz“ eliminisanje uloge države (Gottfried, 2001) njenog sistema bezbednosti (kojeg su ocenjivali kao nesposobnim, bez vrednosti: bez karaktera i znanja dovodeći u pitanje njegovu moć...) i njenog suvereniteta, uvodeći stalno nove institute kao što su „vertikalno proširenje bezbednosti“ (Teodor i Teodor, 2017) koje je podrazumevalo, da se globalna bezbednost mora proširiti (Zelikow, 2003) sa svog tradicionalnog fokusa sa bezbednosti države (Smith, 2020) na bezbednost ljudi (Stoett 1999). Ova vidljiva tranzicija sredinom devedestih godina dvadesetog veka od nuklearne bezbednosti do ljudske bezbednosti, ili do „osnovnog“ koncepta ljudske bezbednosti (McGrew i Poku, 2007), definisanog kao bezbednost od „takvih hroničnih pretnji kao što su represija i druge“ (Fukuda-Parrmand i Carol, 2012), i „zaštita od iznenadnih i štetnih poremećaja“ (Crabtree, 2020), uz samovoljano određenje „moćnika u međunarodnom prostoru“ koji su to štetni poremećaji, počela je da remeti do tada postojeće principe bezbednosti i ugrožava suverenitet država dovodeći u sumnju njihove sisteme bezbednosti uz izgovor, da ne mogu da zaštite ljudska prava ili ih ugrožavaju u meri gde je potrebna spoljna intervencija za njihovu zaštitu.

Bilo je nekoliko studija koje su pokušale da definišu pojam sistema bezbednosti. Međutim, sistem bezbednosti je višedimenzionalan po prirodi i raznovrstan u praksi (Masloboev, 2022). Ova raznolikost dovodi do poteškoća u pružanju jedinstvene sveobuhvatne definicije, kako primećuje Waldemar Kitler: „Država kao zbirka, koja čini osnovu za izgradnju sistema bezbednosti, sastoji se od mnogih zasebnih organizacija, koje, međutim, ne čine sistem zajedno. To je zbog činjenice, tj. da ove organizacije, podležu državnom pravu, deluju samo u okviru svoje nadležnosti, odvojeno jedna od druge, saradujući, pa čak i nadmećući se. Ali oni ne proizvode, prema jedinstvenoj nameri (cilju), proizvod, što znači da zajedno ne čine svrsishodnu organizaciju više prirode. Teško je uskladiti veliki društveni sistem na način da se stvori organizacija (sistem) nacionalne bezbednosti po modelu neke organizacije koja posluje na tržištu (npr. kompanija) ili čak velike, hijerarhijske organizacije, kao što su oružane snage, policija ili graničari. Međutim, moguće je razlikovati (organizovati) iz skupa različitih entiteta, a to je stanje, namerno definisan raspored elemenata, koji će se odlikovati spregama i međusobnim vezama između njih, izražavajući neki red, služeći implementaciji misije i funkcije u oblasti nacionalne bezbednosti“ (Kitler, 2021:1029).

KARAKTER SISTEMA BEZBEDNOSTI

Često u građanskoj javnosti (ne i u naučnoj ili stručnoj) se govori o karakteru sistema bezbednosti – dobrom ili lošem, snažnom ili slabom – sa ugledom ili bez ugleda—i razmišlja (Loader i Walker, 2007) se o tome kao o vodiču za to kako će se taj sistem ponašati u datoj situaciji u društvu, državi ili van granica u međunarodnim odnosima (Rothschild, 1995). Čudno je, međutim, da autori koji pišu o sistemu bezbednosti — praktično do sada nismo mogli pročitati, da su bilo šta rekli ili zauzeli stav o ulozi karaktera u sistemu bezbednosti: etičkom, pravnom i svakom drugom njegovom ponašanju (Lynn, 1996). Šta je karakter sistema bezbednosti? Da li je sistem bezbednosti odgovoran za svoj karakter? Kako građani prepoznaju karakter sistema bezbednosti? Da li karakter sistema bezbednosti utiče na stavove građana o sistemu bezbednosti?

Istraživač iz ove oblasti Adam Smith je poručivao državicima (Lindgren, 2012), da je: „veća verovatnoća da će ubediti građane u svoje namere i dobar karakter sistema bezbednosti, ako izazovu zadovoljstvo koje ljudi doživljavaju gledajući ‘veliki sistem javne policije’“ (Smith, 1976:184). Karakter, kada se meri vrednost sistema bezbednosti, dobija značenje mere koja označava unutrašnje stanje duha: nemarnost, nemar, etičnost i kredibilnost sistema bezbednosti (Stranks, 2007) koje građani prepoznaju u njegovom ponašanju—postupcima u njima vidljivom okruženju (Thompson, 1987).

Krajem osamnaestog veka u Kondorseovom (Rothschild, 1996) nacrtu Deklaracije o pravima (1793. godine) (Hesse, 1990) nalazimo prve elemente za karakter sistema bezbednosti, gde se kaže, da se: „bezbednost sastoji od zaštite koja se daje svakom građaninu (Günther, 2017), radi očuvanja njegove ličnosti, njegove imovine i njegovih prava” (Van Kley, 1995:14). Ako dela (aktivnosti) sistema bezbednosti u spoljnjem okruženju, društvu, državi, u međunarodnim granicama ukazuju na nepoželjne osobine karaktera, onda je ko kriv? Ovo je osnovni postulat analize za utvrđivanje karaktera sistema bezbednosti: (a) ima poštovanje kod građana; (b) nema poštovanje kod građana. Ključna mera karaktera sistema bezbednosti je: Da li je on usredsređen na pružanje usluga građanima, ili ne? Od ukupnog broja anketiranih građana (n-116) njih 15% veruje da je sistem bezbednosti usredsređen na pružanje usluga građanima; njih 73% veruje da sistem bezbednosti nije usredsređen na pružanje usluga građanima, dok njih 12% ne zna da li sistem bezbednosti jeste ili nije usredsređen na pružanje usluga građanima; Da li sistem bezbednosti u svojim aktivnostima favorizuje vlast u odnosu na građane? Njih 73% veruje da sistem bezbednosti u svojim aktivnostima favorizuje vlast u odnosu na građane; njih 15% smatra da sistem bezbednosti ne favorizuje vlast u odnosu na građane u svojim aktivnostima, dok njih 12% ne zna da li sistem bezbednosti u svojim aktivnostima favorizuje vlast u odnosu na građane; Da li sistem bezbednosti filtrira primenu svojih aktivnosti u odnosu na građane? Od anketiranih, njih 73% veruje da sistem bezbednosti filtrira svoje aktivnosti u odnosu na građane, njih 15% veruje da sistem bezbednosti postupa isto prema svim građanima, dok njih 12% ne zna da li sistem bezbednosti filtrira svoje aktivnosti prema građanima ili postupa isto prema svim građanima; Da li je karakter sistema bezbednosti pozitivan ili ne? U svojim iskazima kroz otvorenu anketu, da sistem bezbednosti ima negativan karakter veruje 73%

anketiranih. Na pitanje, gde to prepoznaju u kojim postupcima sistema bezbednosti? Navešćemo samo neke indikatore koje građani prepoznaju: „likvidirao je bivšeg visokog funkcionera države—bivšeg predsednika Predsedništva Srbije, Ivana Stambolića“; „likvidirao je više članova opozicione stranke u „režiranom od državnih organa“ saobraćajnom udesu“; „pokušao je da ‘likvidira’ (liši života) predsednika opozicione stranke Vuka Draškovića u njegovoj kući u drugoj državi“; „likvidirali su predsednika vlade Srbije Zorana Đinđića“; „ne izlaze na poziv građana kada u noćnim časovima osobe sa ‘fantomkama’ na glavi i ‘bejzbol palicama’, ‘vezuju’ građane i ruše objekte u centru Beograda“; „sprečavaju nošenje na protestima na javnim mestima transparente protiv vlasti“; „postali su doušnici političkih partija i ‘režimskih’ medija—dostavljaju važna saznanja iz predmeta istraga štampi“; „progone službenike unutar sistema bezbednosti koji istražuju kriminal povezan sa političarima“; „zajedno rade sa nasilnicima na utakmicama gde ih predvodi službenik iz sistema bezbednosti“. Da sistem bezbednosti ima pozitivan karakter izjasnilo se 15% od anketiranih, ali nisu mogli da navedu ni jedan pokazatelj na osnovu koga su zauzeli takav stav (Anketa, 4).

Rezultati istraživanja pokazuju da sistem bezbednosti u Republici Srbiji ima negativan karakter—nema ugled, a to veruje više od dve trećine anketiranih građana. Primetno je, da građani u anketi na pitanje: Ko je odgovoran za negativan karakter sistema bezbednosti, prema rezultatima, anketirani za loš ugleda sistema bezbednosti (negativan karakter) među građanima smatraju odgovornim vlast i sistem bezbednosti. Interesantan je redosled odgovornih koje su anketirani navodili: vlast a zatim sistem bezbednosti, jer su svi anketirani na prvom mestu stavili vlast, a tek zatim sistem bezbednosti (Anketa, 5). Nadalje, može se zaključiti na osnovu rezultata istraživanja da karakter ne utiče na ponašanje organa i službenika, unutar sistema bezbednosti. Iako karaktera nije jedini elemenat vrednosti sistema bezbednosti—to smo već rekli, on je njegov suštinski elemenat i bilo koje operacije koju sprovodi sistem bezbednosti. Dokaz da sistem bezbednosti ima karakter, ne samo da može biti relevantan za krajnju činjenicu njegovog poštovanja—ugleda u društvu, već je on odlučna činjenica koja ga kategoriše bio on svetan ili ne toga. Raznolikost unutrašnjih i spoljašnjih okolnosti u kojima karakter sistema bezbednosti može biti relevantan u unutrašnjosti sistema bezbednosti i u njegovim aktivnostima je beskonačna, pa stoga svaki pokušaj da se katalogizuju sve mogućnosti bio bi unapred osuđen na neuspeh (Baudrillard, 2012). Te unutrašnje i spoljašnje okolnosti karaktera sistema bezbednosti su osnovni princip za ocenu poštovanja ili nepoštovanja sistema bezbednosti od strane građana kao što smo mogli videti iz ankete, stoga njegov kapacitet predstavlja najznačajniji izazov za vrednost sistema bezbednosti.

Da postavimo pitanje: Zašto je prisustvo karaktera u sistemu bezbednosti smisleno? Stoga, što je on animator odgovornosti koja snabdeva mehanizme sistema bezbednosti „etikom“, koja oživljava odgovornost u sistemu. Obezbeđuje ono bitno — korektiv mere između unutrašnjih vrednosti sistema bezbednosti i podsticaja koji

na njega vrši vlast, dajući mu snagu da se odupre svim pokušajima njegove zloupotrebe. Možda na prvi pogled ostaje misterija o postojanju i značaju karaktera u sistemu bezbednosti? U bezbednosnom smislu, kako to funkcioniše? Karakter sistema bezbednosti bilo da je rastavljena na sastavne delove ili u celini, čini odgovornost sistema bezbednosti kao konstrukt daleko značajnijim od svakodnevnog iskustva koje se doživljava u susretu sa sistemom bezbednosti (Bayuk, 2013). Primećujemo, da karakter kao unutrašnja i spoljna vrednost sistema bezbednosti preplavljuje zaključke o sistemu bezbednosti, informišući javnost o gotovo svakom značajnom aspektu („životu“) sistema bezbednosti. Kako to da karakter kao osnovni princip vrednosti sistema bezbednosti nije do sada istraživan sa takvom snagom u sistemu bezbednosti i van njega? Ova činjenica je toliko očigledna da je često zaboravljamo, posebno na polju poput ocene poštovanja sistema bezbednosti, gde je karakter kao mera njegove nepristrasnosti u društvu visoko cenjena. Od karaktera u sistemu bezbednosti se zahteva: da uvede nepristrasnost; da zahteva da sistem bezbednosti svoje operacije sprovodi bez prethodnog proračuna; da se sistem bezbednosti ponaša odgovorno u akcijama koje sprovodi (Cranor i Garfinkel, 2005).

Prepoznavanje karaktera sistema bezbednosti povezuje njegove unutrašnje vrednosti, na primer znanje, sa njegovim spoljnim operacijama (Vielberth, Böhm, Fichtinger, i Pernul, 2020). Razumemo je, da se ovde radi ne samo o prepoznavanju čulnom—pomoću vida ili sluha osobe, već i drugim mogućnostima kao što su primena naučnih istraživanja, gde znanja naučne metodologije mogu biti primenjena na razne načine u saznavanju karaktera sistema bezbednosti. Koje su još funkcije karaktera pored navedenih u sistemu bezbednosti? Navešćemo one za koje anketirani službenici iz sistema bezbednosti veruju da su noseće—glavne, bez kojih karakter nema svoju ulogu u sistemu bezbednosti (Shailendra, Alowaidi i Sharma, 2021), kao što su, da: *osigura* da sistem bezbednosti služi svrsi za koju je osnovan; *deluje preventivno* kao korektivni faktor odvratanja mogućih zloupotreba sistema bezbednosti; *omogućiti* razvijanje kredibiliteta za upravljanje sistemom bezbednosti. Poštovanje navedenih funkcija karaktera unutar sistema bezbednosti obezbeđuje sistemu bezbednosti da razvije vrednosti, a naročito jednu od ključnih: ugled u spoljnjem okruženju, među građanima (Anketa, 6).

ZNANJE U PROIZVODIMA SISTEMA BEZBEDNOSTI

Znanje u proizvodima sistema bezbednosti je jedan od najspecifičnijih procesa u sistemu bezbednosti kroz njegovu istoriju postojanja, koje teži i ima funkciju da bude spolja vidljivo u datoj situaciji (Reason, 1990) da ima određenu vrednost (Brooks, 2010). What is security: Definition through knowledge categorization. Security Journal, 23, 225-239.). To znači, da je znanje u proizvodima sistema bezbednosti bilo predmet istraživanja u bezbednosti mnogo vremena unazad u istoriju (Fischer i Halibozek, 2012). Kao osnovni fundament vrednosti sistema bezbednosti znanje koje se može prepoznati u proizvodima sistema bezbednosti, u centru je pažnje naučnika (Salter i Mutlu, 2013), koji pokušavaju dati odgovor na osnovno pitanje: Šta je znanje u proizvodima sistema bezbednosti? Do sada nije bilo mnogo odgovora koji bi mogli da se koriste u svrhu saznavanja i davanja odgovora na to pitanje. Nijedan od pristupa do sada, nije prihvaćen kao potpuno

zadovoljavajući, za određenje—zadovoljenje kriterijuma definicije. Generičko (naučno) opšte prihvaćeno definisanje znanja u proizvodima sistema bezbednosti i bjašnjavanje njegove prirode autori veruju da je „dokazno neuhvatljivo“ (Smith, 2005) i da stoga do sada nema univerzalno prihvatljivog rezultata—definicije, što se ne bi moglo tvrditi za instrumentalna radna određenja, ovog instituta (Cranor i Garfinkel, 2005). Većina dosadašnjih pristupa u određenju znanja u proizvodima sistema bezbednosti ima perspektivu u dva pravca: empirizma—izvođenja empirijskih odrednica kao elemenata definicije i instrumentalno.

Na osnovu navedenih prisupa se može izneti zaključak, da obe teorije prihvataju: da je znanje u proizvodima sistema bezbednosti fundamentalni element, da je njegovo mesto u sistemu bezbednosti opravdano, da bi ono moralo biti stvarno i istinito, primenljivo, merljivo i vrednosno empirijski vidljivo kroz aktivnosti u formi različitih ishoda od bezbednosnih, krivičnoprocesnih i mnogih drugih koje sistem bezbednosti generiše iz delokruga svojih ovlašćenja. Empirijski vidljive forme znanja u proizvodima sistema bezbednosti u spoljnjem okruženju ne mogu biti odvojene od vrednosti znanja u proizvodima u memoriji sistema bezbednosti—to fizički nije deljivo. Dakle, nemoguće je, da jedan nivo znanja u proizvodima sistema bezbednosti kao što su na primer objekti čulnih informacija—bude ocenjen kao kvalitetan u memoriji sistema bezbednosti, a da sa druge strane ta znanja u proizvodu sistema bezbednosti budu bez ishoda koji su materijalno vidljivi u spoljnjem svetu, na primer, u presudama suda, i slično.

Prema dosadašnjim dostigunućima nauke u ovoj oblasti, možemo primetiti, da postoji trinaest osnovnih kategorija znanja, koja se integrišu u nešto što se zove „bezbednosni okvir znanja u proizvodima sistema bezbednosti“ (Brooks, 2010). Ovakav pristup je omogućio bolje razumevanje znanja u proizvodima sistema bezbednosti kroz njegovu višedimenzionalnost i njegovu kategorizaciju. Znanje u proizvodima sistema bezbednosti se otkriva—postaje prepoznatljivo u spoljnjem svetu u ishodima njegovih aktivnosti, na primer, hapšenju, profilaktičkim operacijama, sprečavanju izvršenja kriminalnog delikta, u krivičnoj prijavi, optužnici, presudi, i slično. Izneto ukazuje, da je znanje u proizvodima sistema bezbednosti više od pisanih izveštaja, informacija ili nekonvektivnih saznanja. Ono postaje činjenica koja ima vrednost tek u svojoj materijalizaciji koja je vidljiva u ishodu — rezultatima produkta, koje „proizvodi“ sistem bezbednosti. Dakle, znanje u proizvodima sistema bezbednosti koje sistem bezbednosti ima kao svoj unutrašnji resurs, ono se, ne samo kako smo naveli otkriva, već se ono i koristi u spoljnjem okruženju. Ono nije statično—jednom dato u proizvodima sistema bezbednosti, ono se menja—stiće se novo, omogućuje razumevanje postojećeg znanja u proizvodima u memoriji sistema bezbednosti, da bi bilo održivo i omogućilo funkciju proizvoda u spoljnjem okruženju sistema bezbednosti. Znanje u proizvodima sistema bezbednosti je sastavni deo strukture bezbednosne memorije sistema bezbednosti—možemo ga odrediti kao način na koji se znanje u proizvodima sistema bezbednosti organizuje, čuva i preuzima u, i, iz sistema bezbednosti—na primer, bezbednosne ili kriminalističke (Md Ileas et al., 2017) informacije (Chen, 2006). Ovaj bezbednosni resurs: znanje iz proizvoda sistema bezbednosti, ima kapitalni (glavni) uticaj na sposobnost sistema bezbednosti, koji se u tim proizvodima vidi u spoljnjem

okruženju, a istovremeno se njime može vrednovati: moć ili nemoć sistema bezbednosti.

Kakvo treba da bude znanje u proizvodima sistema bezbednosti? Znanje u proizvodima sistema bezbednosti, treba da ima balans sa efektivnošću u spoljnjem okruženju u proizvodima drugih sistema. Dakle, kategorizacija znanja u proizvodima sistema bezbednosti koje se nalazi u posedu sistema bezbednosti ne može biti apstraktna, već životna, primenljiva, vidljiva, razumljiva i merljiva, što dovodi do interaktivnog procesa: iznutra ka spolja, i spolja ka unutra. Najpre da kažemo, da se znanje u proizvodima sistema bezbednosti deli generalno na: (a) znanje u proizvodima sistema bezbednosti o sebi, i (b) znanje u proizvodima sistema bezbednosti o drugima (izvan sistema bezbednosti) kao entitetima i organizacijama (negde se može pročitati subjektima i objektima) njegovog interesovanja, bilo da su oni u granicama gde je sistem bezbednosti utvrđen pozitivnim pravnim aktima ili u širem geografskom prostoru. Takođe bismo mogli izneti da se mogu prepoznati još neke podele, kao što su one koje ukazuju, da se u aktivnostima sistema bezbednosti kojima se stiču znanja u njegovim proizvodima, mogu prepoznati najmanje dva tipa znanja: nejavno znanje u proizvodima sistema bezbednosti i javno znanje u proizvodima sistema bezbednosti. Prvo se nalazi u memoriji sistema bezbednosti, dok se drugo prepoznaje u raznim oblicima proizvoda sistema bezbednosti koje on proizvodi i dostavlja van svog sistema—drugim ovlašćenim korisnicima. Ovde ne bismo smeli da pomislimo da je nevidljivo znanje koje se nalazi u proizvodima sistema bezbednosti — pohranjeno u internoj memoriji sistema bezbednosti zaleđeno, ono stalno komunicira kako smo naveli sa novim znanjem koje se unosi u memoriju sistema. Radi funkcionalnijeg razumevanja nivoa znanja u proizvodima sistema bezbednosti, koje sistem bezbednosti poseduje u svojoj memoriji, razumna je njihova konceptualna kategorizacija, iz više aspekata. Na primer, iz aspekta vertikalnog nivoa na: strateško, taktičko, operativno; iz horizontalnog aspekta: bezbednosno, procesno, itd. Kada se određuje znanje u proizvodima sistema bezbednosti prema problemskom pristupu određenih pojava, ono se konceptualno kategorizuje na: bezbednosno (opšte kao pojave ugrožavanja ili pojedinačno, npr. konkretna teroristička aktivnost), informativno (opšte kretanje pojava kroz vreme ili pojedinačno samo jedna pojava koja odstupa iz opštih), obaveštajno (opšte kao opšti zahvat ili pojedinačno na određenu pojavu, entitet : lice ili organizaciju), kontraobaveštajno (opšte kao pojava ili po određenom subjektu interesovanja, zaštite i dr.), kriminalističko (kao opšte—razvoj pojava u okruženju, kriminalnom miljeu još nedefinisanih, ili konkretna pojava definisana: objekt, subjekt, izvedeni objekt, i dr.), policijsko (opšte kao pojava u okruženju ili pojedinačno prema subjektu, prostoru, objektu, i dr.). Svako navedeno znanje za sebe ima nivo kvaliteta koji se izražava u određenim vrednostima koje se mere unutar sistema bezbednosti, a konačnu vrednost mu daje spoljnja mera pri njegovoj upotrebi u raznim postupcima: prekršajnim, upravnim, krivičnim, bezbednosnim, i mnogim drugim. Razvoj kategorija znanja u proizvodima sistema bezbednosti u bližem vremenskom periodu, sa kraja dvadesetog veka – pored napred navedenih, tzv. tradicionalnih, pokazuje koncepte prema kojim se ovo znanje razvrstava, na znanja u proizvodima sistema bezbednosti iz oblasti: informacione bezbednosti (Boisot 1998); kriminologija i

istrage (Schioppetto, Monzani i Ciappi, 2019); industrijske bezbednosti, kontrole pristupa, otkrivanje upada (Rothschild, 1995) i mnoge druge.

U vezi razumevanja i opažanja znanja u proizvodima sistema bezbednosti, sprovedi smo anketu među građanima, sa pitanjima: Kako biste ocenili kapacitet znanja u proizvodima sistema bezbednosti i gde prepoznajete vašu tvrdnju? Rezultati pokazuju sledeće: Od ukupnog broja anketiranih građana (n=116) njih 15% veruje da sistem bezbednosti pokazuje veoma veliko znanje u svojim proizvodima. Na pitanje gde to prepoznajete ukazuju u: „hapšenju ovih što su ‘mleli ljude’, bez iznošenja još nekih pokazatelj koje su prepoznali“; od broja anketiranih njih 73% veruje da sistem bezbednosti pokazuje u svojim proizvodima da nema znanje, ili ne dovoljno znanja da bi prizvodi bili na „čvrstim osnovama“, potkrepljujući da su to prepoznali u: „masovnom ubistvu u školi ‘Vladislav Ribnikar’—sistem je morao imati znanja da spreči ovaj masakr“; „ubistvima koja je izvela grupa tzv. „Belivuk –Miljković , za koje sistem nije imao znanja da spreči“; „tzv. Stečajnoj mafiji gde su svi oslobođeni“; „oslobođenju svih optuženih uza ubistvo Slavka Ćuruvije“; „u dužini trajanja predmeta kod ubistva gospođe Marjanović“; „u masovnom ubistvu u Duboni i Malom Orašju gde je moralo da se reaguje na terenu nakon napada u školi ‘Vladislav Ribnikar’, ali nije bilo znanja da se sprečavanje blagovremeno pokrene“; „strano lice (osoba iz druge države—prim. autora) upravlja dronom „iznad glave“ predsednika države Tomislava Nikolića dok on sedi u loži (stadion u Beogradu, prim.auctora), i posmatra utakmicu koja traje“; dok njih 12% ne zna da li sistem bezbednosti ima ili nema znanje u svojim proizvodima (Anketa, 7). Primećujemo, da više od dve trećine anketiranih građana veruje, da znanje u proizvodima sistema bezbednosti koje on prikazuje (objavljuje) u spolnjem svetu, nije „dovoljno“. Primetno je, da građani u anketi na pitanje: Ko je odgovoran za ovako nizak nivo znanja u proizvodima sistema bezbednosti? Prema rezultatima, za izrazito nizak nivo vrednosti znanja u proizvodima sistema bezbednosti koji se pojavljuju u javnosti: pred sudovima i drugim organima, gde se vode postupci na osnovu znanja sistema bezbednosti, anketirani građani smatraju odgovornim vlast i sistem bezbednosti.

ZAKLJUČAK

Autorsko istraživanje je ilustrativni materijal u oblasti formulisanja karaktera sistema bezbednosti, vrednosti znanja u njegovim proizvodima i predstavlja interpretaciju saznanja koja se mogu primeniti i koristiti u praksi delovanja sistema bezbednosti. Reč je o prikazu modela koji, posmatrano iznutra, predstavlja skup integrisanih elemenata dizajniranih za izgradnju i merenje kredibiliteta sistema bezbednosti, kada se posmatra iz okruženja u kojem postoji.

Relevantnost studije upućuje na ponovnu procenu vrednosti sistema bezbednosti kao osnove održivog razvoja građanskopravnih odnosa, obezbeđivanja zaštite vitalnih interesa pojedinca, društva i države, kao i očuvanja građanskog mira, stabilnost u društvu. Rad je dao bitne karakteristike sistema bezbednosti iz aspekta razumevanja njegova dva ključna—osnovna elementa na kojima počiva kao što su karakter i vrednost znanja u njegovim proizvodima. Otkrivene su i predstavljene osnovne karakteristike sistema bezbednosti kao što su: generalnost, sveobuhvatnost, univerzalnost, multifunkcionalnost; prepoznati su i izloženi osnovni pravci za dalji

smer kretanja sistema bezbednosti na očuvanju i razvoju svog karaktera i vrednosti znanja koje razvija kao svoj proizvod. Rad može biti od koristi onima koji se bave izgradnjom sistema bezbednosti u nauci ili stručnoj praksi.

Rezultati su predstavljeni u formatu koji odgovara na istraživačka pitanja, i podseća da je sveobuhvatna namera bila da se istraži karakter sistema bezbednosti i vrednost znanja u proizvodima sistema bezbednosti u Srbiji.

Studija predlaže da se koncept sistema bezbednosti u vezi sa njegovim osnovnim elementima: karakterom i vrednostima znanja u njegovim proizvodima može definisati instrumentalno na osnovu empirijskih rezultata razumevanja primenjenog konteksta. Ona se može integrisati u bezbednosne standarde sistema bezbednosti Srbije, gde rezultati istraživanja ukazuju na nužnost u razumevanju navedenih elemenata sistema bezbednosti kroz njihovo „podizanje“ na viši nivo kredibiliteta karaktera i vrednosnog kapaciteta znanja u njegovim proizvodima.

Izvođeci zajednički imenitelj iz istraživanja, može se saopštiti da bi sistem bezbednosti trebao da obezbedi takav nivo vrednosti svog karaktera i znanja u svojim proizvodima koji se mogu pretočiti u činjenice, da bi ostvario svrhu svog postojanja i ulogu u društvu.

LITERATURA

1. Acharya, A. (2001) Human security: East versus west. *International journal*, 56(3), 442-460
2. Alagappa, M. (1998) Rethinking Security, *Asian Security Practices*. Alagappa, Muthiah, ed. Stanford: Stanford University Press, p. 27-64.
3. Alkire, S. (2003) *A Conceptual Framework for Human Security*. University Oxford.
4. American Association for the Advancement of Science. (1994) *Benchmarks for science literacy*. Oxford University Press.
5. Antinori, A. (2012) *Organized crime, the Mafia, white collar crime, and corruption*. Taylor&Francis Group. Imprint: Routledge
6. Ayoob, M. (2002) Defining security: A subaltern realist perspective. *Critical security studies*. Routledge, p. 121-146
7. Baldwin, A. D. (2018) The concept of security. *National and International Security*. Routledge, p. 41-62
8. Baudrillard, J. (2012) *Impossible exchange*. Verso Books.
9. Bilgic, A., Gunhild, H. G., Cathy, W. (2019) Trust, distrust, and security: An untrustworthy immigrant in a trusting community. *Political Psychology*, 40 (6), p.1283-1296
10. Bilgin, P. (2003) Individual and societal dimensions of security. *International Studies Review*, 5 (2), p. 203-222
11. Boisot, H. M. (1998) *Knowledge assets: Securing competitive advantage in the information economy*. Oxford
12. Brooks, J. D. (2010) What is security: Definition through knowledge categorization. *Security Journal*, 23, p. 225-239
13. Buscaglia, E. (2003) Controlling organized crime and corruption in the public sector. *Forum on crime and society*. Vol. 3. No. 1/2
14. Buxton, A. (2004) In re Sealed Case: Security and the Culture of Distrust. *Okla. City UL Rev.* 29, p. 917
15. Buzan, B., Waever, O. (2003) *Regions and powers: the structure of international security*. Vol. 91. Cambridge University Press.

16. Cartier-Bresson, J. (1997) Corruption networks, transaction security and illegal social exchange. *Political studies*, 45 (3), p. 463-476
17. Chen, H. (2006) *Intelligence and security informatics for international security: Information sharing and data mining*. Vol. 10. Springer Science & Business Media.
18. Clem, J. H. (1983) *The environment of national security*. National Defense University.
19. Condă, H. V. (2004) *A handbook of international human rights terminology*. Vol. 8. U of Nebraska Press.
20. Crabtree, A. (2020) Capabilities, Human Security and the Centrality of Sustainability. *Sustainability, Capabilities and Human Security*, p.1-18
21. Cranor, L. F., Garfinkel, S. (2005) *Security and usability: designing secure systems that people can use*. O'Reilly Media, Inc.
22. Denda, D. (2010) Војна обавештајна служба у Краљевини СХС/Југославији 1918–1941. *Vojnoistorijski glasnik 2*, str. 20-39
23. Dupont, B. (2004) Security in the age of networks. *Policing and society* , 14 (1), p.76-91
24. Eastlake, D. (1999) *Domain name system security extensions*. No. rfc2535
25. Fischer, R., Halibozek, E. (2008) *Introduction to security*. Butterworth-Heinemann.
26. Fukuda-Parr, S., Carol, M. (2012) Human Security: A critical review of the literature. *Centre for Research on Peace and Development (CRPD) Working Paper*, 11, p.1-19
27. Gottfried, P. E. (2001) *After liberalism: Mass democracy in the managerial state* (Vol. 25). Princeton University Press.
28. Greenhill, K. (2009) Kleptocratic Interdependence: Trafficking, Corruption, and the Marriage of Politics and Illicit Profits. In *Corruption, Global Security, and World Order*. Washington, DC: *Brookings Institution Press*. edited by Robert Rotberg, p. 96–115
29. Guillén, F. M. (2015) *The architecture of collapse: The global system in the 21st century*. Oxford University Press, USA.
30. Günther, K. (2017) World citizens between freedom and security. In *Civil Rights and Security*, Routledge, p. 433-445
31. Hesse, C. (1990) Enlightenment epistemology and the laws of authorship in revolutionary France, 1777-1793." *Representations* 30, p.109-137
32. Ikenberry, G. J. (2018) The end of liberal international order?. *International Affairs*, 94 (1), p. 7-23
33. Ivetić, J. V. (2013) Политичка улога министара војних Краљевине Србије од 1903. до 1914. године. *Универзитет у Београду*.
34. James, S. (2013) Human Security, Environmental Security, Securitization and Sovereignty." *Special Contributions*.
35. Kelleher, C. M. (1993) A Renewed Security Partnership? The United States and the European Community in the 1990s." *The Brookings Review*, 11 (4), p. 30-35
36. King, G., Christopher J.L. M. (2001) Rethinking human security. *Political science quarterly* , p.585-610
37. Kitler, W. (2021) Model of the national security system: selected problems." *European Research Studies Journal Volume XXIV*, Issue 3B, p1027-1040
38. Lewis, P. (2002) *Political parties in post-communist Eastern Europe*. Routledge.
39. Liebeskind, J. P. (2009) Knowledge, strategy, and the theory of the firm. *Knowledge and strategy*. Routledge, p. 197-219
40. Lindgren, J. R. (2012) *The social philosophy of Adam Smith*. Vol. 8. Springer Science & Business Media.

41. Lundberg, U., Klas, A. (2001) Social rights and social security: The Swedish welfare state, 1900-2000. *Scandinavian journal of history* 26 (3), p. 157-176
42. Lynn, E. L. (1996) *Public management as art, science, and profession*. Chatham, NJ: Chatham House Publishers.
43. Mandelbaum, M. (1988) *The fate of nations: The search for national security in the nineteenth and twentieth centuries*. Cambridge University Press.
44. Masloboev, A. V. (2022) A unified system for ensuring the regional security. *Reliability and quality of complex systems*.
45. McGrew, G. A., Poku, K N. (2007) *Globalization, development and human security*. Polity.
46. Md Ieas, P. et al., (2017) Big data analytics for security and criminal investigations." *Wiley interdisciplinary reviews: data mining and knowledge discovery*, 7 (4) p. e1208
47. Miller, B. (2014) The concept of security: Should it be Redefined?." *Israel's National Security towards the 21st Century*. Routledge, p.13-42
48. Miller, S. A. (1957) The Constitutional Law of the Security State. *Stan. L. Rev.* 10, 620
49. Owen IV, M. J. (2010) Liberalism and security. *Oxford Research Encyclopedia of International Studies*.
50. Pešić, V. (2007) *State capture and widespread corruption in Serbia*. No. 262. CEPS.
51. Reason, J. (1990) The contribution of latent human failures to the breakdown of complex systems." *Philosophical Transactions of the Royal Society of London. B, Biological Sciences* 327 (1241), p. 475-484
52. Rieh, S. Y., Danielson, R. D. (2007) Credibility: A multidisciplinary framework.
53. Ripsman, M. N., Thazha V. P. (2010) *Globalization and the national security state*. Oxford University Press.
54. Rothschild, E. (1996) Condorcet and the Conflict of Values. *The Historical Journal*, 39 (3), p. 677-701
55. Rothschild, E. (1996) What is security?. *Daedalus*, 124 (3), p. 53-98
56. Salter, M., Mutlu, E. C. (2013) *Research methods in critical security studies*. New York, NY.
57. Schioppetto, G., Monzani, M., Ciappi, S. (2019) A new way of teaching criminology for investigation and trial: A narrative-based approach." *International Annals of Criminology* 57 (1-2), p.75-89
58. Shostack, A. (2014) *Threat modeling: Designing for security*. John Wiley & Sons.
59. Smith, A. (1976) *The Theory of Moral Sentiments*, ed. D. D. Raphael and A. L.Macfie. Oxford: Clarendon Press.
60. Smith, E. (2020) The traditional routes to security: Realism and Liberalism." *International Security Studies*. Routledge, p. 12-29
61. Smith, S. (2005). The contested concept of security. *Critical security studies and world politics*, 27, p. 62
62. Snow, M. D. (2019) *National security*. Routledge.
63. Sørensen, G. (1996) Individual security and national security: the state remains the principal problem." *Security Dialogue* 27 (4), p. 371-386
64. Stoett, P. J. (1999) *Human and global security: An exploration of terms*. University of Toronto Press.
65. Stranks, J. (2007) *Human factors and behavioural safety*. Routledge.
66. Teodor, B.A, Teodor M. (2017) Extended security concept: national and european approaches." *International Scientific Conference "Strategies XXI"*. Vol. 1. " Carol I" National Defence University.

67. Tesón, R. F. (2005) Liberal security. Available at SSRN 659581.
68. Thompson, D. F. (1987) *Political ethics and public office*. Harvard University Press.
69. Trbojević, M., Malbašić, Z. (2022) *Bezbednosno-obaveštajni sistemi država postjugoslovenskog prostora*.
70. Ullman, H. R. (1983) Redefining security. *International security* 8 (1), p. 129-153
71. United States. White House Office. (200). *A national security strategy for a global age*. President of the US, the White House.
72. Vaclav H. (1992) *Summer Meditations* (New York: Alfred A. Knopf, p. 33. Milltalks of "the sovereignty of the individual over himself," and of the condition that "over himself, over his own body and mind, the individual is sovereign." See John Stuart. M. (1974) London: Penguin, p. 69-141
73. Van Kley, D. (1995) *The French Idea of Freedom: The Old Regime and the Declaration of Rights of 1789*. Stanford University Press.
74. von Gentz, F. (1804) *On the State of Europe before and after the French Revolution; being an answer to L'État de la France à la fin de l'an VIII. of Count AM Blanc de Lanautte... translated from the German by JC Herries*. J. Hatchard.
75. Vielberth, M., Böhm, F., Fichtinger, I., i Pernul, G. (2020) Security operations center: A systematic study and open challenges. *Ieee Access*, 8, p. 227756-227779.
76. Zedner, L. (2003) The concept of security: an agenda for comparative analysis. *Legal studies* 23 (1). p. 153-176
77. Zelikow, P. (2003) The transformation of national security: Five redefinitions. *The National Interest*, 71, p. 17-28

Napomena: Anketa 1.- Sprovedena na prostoru Republike Srbije, u vremenu od maja 2023. godine do oktobra 2023. godine među službenicima u sistemu bezbednosti. Anketa 2.- Sprovedena na prostoru Republike Srbije, u vremenu od maja 2023. godine do oktobra 2023. godine među službenicima u sistemu bezbednosti. Anketa 3.- Sprovedena na prostoru Republike Srbije, između maja 2023. godine do oktobra 2023. godine, među službenicima u sistemu bezbednosti. Anketa 4.-Sprovedena među građanima na prostoru Republike Srbije u vremenu od decembra 2023. godine do kraja marta 2024. godine. Anketa 5.-Sprovedena među građanima na prostoru Republike Srbije u vremenu od decembra 2023. godine do kraja marta 2024. godine. Anketa 6.-Sprovedena među građanima na prostoru Republike Srbije u vremenu od decembra 2023. godine do kraja marta 2024. godine. Anketa 7.-Sprovedena među građanima na prostoru Republike Srbije u vremenu od decembra 2023. godine do kraja marta 2024. godine.

RESUME

This article analyzes the security system in the Republic of Serbia, with a special focus on the character and value of knowledge in the security system's products. In today's world, security systems face increasingly complex challenges that require continuous adaptation and improvement. The authors explore how knowledge, as a key component, influences the effectiveness of security products and services, as well as their development within the Serbian security system. The study is based on the analysis of relevant data and practical examples, identifying key factors that shape the character of knowledge within the security system. Special attention is given to analyzing the value that knowledge brings to the decision-making process, as well as its impact on the quality and innovation of security solutions. The research results show that adequate knowledge management is essential for maintaining and enhancing the efficiency of the security system. It is concluded that

continuous investment in the education and training of personnel, as well as the development of new technologies, is crucial for increasing the value of products and services in the security sector of the Republic of Serbia. This article contributes to the understanding of the role of knowledge in security systems and provides recommendations for further research and improvement of security practices at the national level.